

Guia sobre la jornada escolar

Claus per a decidir

INTRODUCCIÓ

La Conselleria d'Educació va consultar el 6 de juny de 2013, l'esborrany de la resolució del programa experimental de la jornada continuada per al curs 2013-2014. Aquest projecte de convocatòria venia a possibilitar que els centres educatius públic sol·licitaren, en pública i lliure concurrència, el programa experimental de la jornada continuada seguint el procediment consultat a les Meses Sindicals i de Mares i Pares d'Alumnes. Aquest esborrany de convocatòria mai s'arribà a publicar oficialment en el Diari Oficial de la Comunitat Valenciana; butlletí on s'han de publicar totes les normes que regulen el sistema educatiu.

En comptes de publicar la convocatòria i fer-la oficial, la Direcció General d'Innovació i Qualitat, seguint les indicacions de la Directora General Beatriz Gascó, es va limitar a enviar als centres educatius –no saben si a tots o a uns pocs- una Guia per a la Sol·licitud de la jornada Continuada (annex 1), a mode d'instrucció interna adreçada als Directors dels centres. Arran d'aquesta guia, alguns centres educatius van sol·licitar en juny de 2013, poder participar en el programa experimental de la jornada continuada. Alguns centres, 9 en total, van ser seleccionats, mentre que altres

quedaren en llista d'espera a expenses de l'autorització de la Conselleria d'Educació.

Durant aquest curs 2013-2014, centres educatius d'Alacant han destinat molts esforços per realitzar tot el procediment per implantar la jornada continuada al seu centre. Però, la convocatòria oficial per acollir-se a la jornada continuada experimental ni es va publicar oficialment el curs passat com tampoc en aquest curs. Aleshores ens preguntem per què aquest curs hi ha centres educatius que els han aprovat la jornada continuada i altres no?

Tal i com ens va anunciar la Directora General Beatriz Gascó el passat 22 d'abril de 2014, aquest curs sols poden optar al programa experimental de la jornada continuada els centres educatius que el curs passat van realitzar el procediment com marcava la guia i es quedaren a l'espera de l'autorització i en llista d'espera. Vam preguntar si altres centres educatius es podien presentar però ens van informar que no tenien previst ampliar la convocatòria a més centres educatius.

La Conselleria d'Educació ha generat molta desinformació sobre la implantació de la jornada continuada experimental per no haver fet oficial la convocatòria i no haver informat correctament del tema als directors . Per la seua banda, el sindicat ANPE ha anat

centre per centre en algunes poblacions d'Alacant emetent la seua única visió de la jornada escolar continuada i informant a docents i a famílies sobre com canviar la modalitat de jornada escolar. Com que finalment no s'ha ampliat a més centres, ANPE està acusant a les FAPAs d'Alacant de ser-ne responsables.

Per això, li hem sol·licitat a Conselleria d'Educació que les decisions o els projectes polítics han de ser transparents i públics perquè ningú es puga veure perjudicat per no tindre la informació necessària i per evitar greuges comparatius. Si la Conselleria d'Educació vol possibilitar la jornada continuada als centres educatius ho ha d'assumir amb valentia, sense crear confusió entre les famílies i els claustres docents, ha de crear les normes necessàries i els procediments i fer-los públics perquè siguen accessibles a totes i a tots, sense preseleccions i seleccions encobertes i opaques com a ocorregut amb la jornada continuada experimental.

Des de Fapa València volem donar informació contrastada sobre la jornada escolar, i eines i recursos perquè cada AMPA puga debatre i decidir sobre la jornada escolar en el seu centre.

Cal saber que...

- De què parlem quan diem jornada? Jornada laboral, jornada escolar, jornada lectiva, jornada de permanència al centre, jornada familiar....

Jornada laboral: Nombre d'hores que dedica un treballador/a a l'activitat per a la qual ha estat contractat, computades diàriament, setmanalment o anualment

Jornada laboral del professorat: L'horari del professorat és de 37,5h setmanals repartides en hores lectives per donar classes, les hores d'activitats complementàries al centre amb horari fix i sense horari fix, i hores de preparació de classes. La distribució de les hores és diferent en funció de si és primària o secundària.

Jornada escolar: És la jornada que el centre té obert per atendre l'alumnat. Inclou tant el temps lectiu, com menjador, extraescolars, escoles matineres, etc.

Jornada lectiva de l'alumne: És el temps que l'alumne rep classes.

Jornada lectiva del professorat: És el temps que el professorat dóna classes. És una part de la seua jornada laboral.

Jornada de permanència al centre del alumnat: És el temps que els alumnes passen al centre. Com a mínim són les hores lectives.

- No existeixen evidències, ni en la recerca ni en l'experiència d'altres comunitats autònomes i països, sobre si la jornada compacta millora el rendiment acadèmic ni sobre si serveix per millorar l'organització quotidiana dels alumnes ni el temps que passen en família.
- La compactació de la jornada escolar és un model en retrocés internacionalment. La tendència internacional és d'ampliació del temps que es passa a l'escola, amb activitats extraescolars programades des dels centres educatius i amb finançament públic. Un exemple és The National Centre on Time & Learning: www.timeandlearning.org
- Les evidències existents assenyalen que la jornada compacta de matí agreuja les desigualtats socials, mentre que l'extensió del temps que es passa a l'escola les redueix.
- La jornada intensiva pot agreujar la segregació social del sistema educatiu si només s'aplica a escoles públiques i segueix sent gairebé inexistent als centres concertats. Si cal racionalitzar l'horari s'ha de fer de manera global, tant als centres públics com concertats, en cas contrari es pot agreujar la segregació social del sistema educatiu, a més d'establir diferències dins els centres públics.
- Les avaluacions internacionals han constatat que més hores lectives no són equivalents a resultats millors, però sí té repercussions positives en l'aprenentatge i el desenvolupament de l'alumnat, i es pot enfortir la vinculació dels alumnes i de les seues famílies amb l'escola, fet que repercuteix positivament en el resultat educatiu.

Podem assegurar que

- No hi ha evidències científiques que demostrin que en els centres on fins ara s'ha adoptat la jornada contínua es plasme una millora efectiva dels problemes escolars ni els malestars socials envers els temps.

Referències i enllaços

Cavet, A. (2011). *Rythmes scolaires: pour une dynamique nouvelle des temps éducatifs*. Institut National de Recherche Pédagogique. Dossier d'actualité, núm. 60. <http://ife.ens-lyon.fr>

Programa d'escoles a temps complert d'Alemanya: www.ganztagschulen.org.

- No hi ha cap prova empírica que relacione resultats i horari. La investigació internacional sobre aquesta qüestió conclou que en la consecució de l'èxit educatiu, i del rendiment en particular, hi intervenen una multiplicitat de variables i confirma que la jornada lectiva no té relació directa amb els resultats escolars. Allò que sí s'ha demostrat és que més hores d'aprenentatge influeixen en l'èxit educatiu.

Referències i enllaços

OCDE (2011). *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*. OECD Publishing. OCDE. www.oecd.org.

Ministerio de Educación, Instituto de Formación del Profesorado, Investigación e Innovación Educativa (IFIIE). *Actuaciones de éxito en las escuelas europeas (2011)*.

<http://convivencia.educa.aragon.es>.

- Els cicles d'atenció de l'alumnat varien en funció de diversos factors, especialment l'edat dels xiquets/tes, el tipus de treball que fan i les condicions en què es fa. D'aquests, l'edat és la variable que més influeix en la variació del rendiment al llarg del dia i els especialistes recomanen adequar els continguts i ritmes escolars a les necessitats pròpies de cada edat.

Amb tot, podem afirmar que no hi ha una baixada del rendiment o de la concentració a la vesprada. És més, hi ha certes activitats, com la memòria a llarg termini, que es desenvolupen millor a la vesprada que al matí.

Referències i enllaços

Touitou, Y. i Bégué, P. (2010). «Aménagement du temps scolaire et santé de l'enfant». *Bulletin Académie Nationale de Médecine*, 194 (1), p.107-122. www.academie-medecine.fr.

OCDE (2012). *Orientaciones de Pisa para islas Canarias*. www.oecd.org.

- La disponibilitat de vespadres lliures no facilita l'adquisició d'uns ritmes i hàbits quotidians més saludables. El canvi de jornada lectiva no modifica els hàbits quotidians dels xiquets, ja que els seus horaris depenen més aviat dels horaris laborals dels seus pares i mares.

Referències i enllaços

Morán de Castro, C. i Caride Gómez, J.A. (2005): "La jornada escolar en la vida cotidiana de la infancia". *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 349, p. 64-69. <http://documentos.aplicars.es>.

Caballo, M.B., Caride, J.A. i Gradaïlle, R. (2012) "Entre los tiempos escolares y los tiempos de ocio: Su incidencia en la vida cotidiana de los adolescentes que cursan la Educación Secundaria obligatoria en España". <http://ojs.c3sl.ufpr.br>

- Els alumnes de jornada contínua tenen més deures que els alumnes de jornada partida ja que no disposen de temps suficient per fer totes les tasques curriculars. D'altra banda, l'OCDE diu que treballar a classe permet assolir resultats millors que invertir molt de temps a casa.
- La jornada contínua matinal amb tancament de centres a la vesprada és especialment perjudicial per als alumnes d'entorns socials amb pocs recursos econòmics, culturals i socials. També s'ha vist que

perjudica les famílies que viuen en municipis amb poca oferta d'activitat extraescolar de qualitat i accessible.

Moltes de les jornades continuades s'han pensat amb una oferta educativa complementària a les vesprades a càrrec de les administracions locals, de les AMPA, però quan aquest acompanyament ha desaparegut –ja siga perquè la responsabilitat de garantir-ne el funcionament ha recaigut exclusivament en les AMPA o perquè els fons públics han minvat-, els centres s'han vist amb dificultats per mantindre els projectes inicials de jornada contínua.

Les famílies amb recursos poden reforçar l'aprenentatge dels seus fills i filles amb activitats complementàries, però no així aquelles famílies més desfavorides. D'aquesta manera, es van engrandint i perpetuant les desigualtats socials.

L'OCDE i altres organismes internacionals alerten que la compactació de la jornada lectiva pot comportar riscos si no garanteix l'accessibilitat a activitats i a serveis complementaris.

Referències i enllaços

Cavet, A. (2011). *Rythmes scolaires: pour une dynamique nouvelle des temps éducatifs*. Institut National de Recherche Pédagogique. Dossier d'actualité, núm. 60. <http://ife.ens-lyon.fr>

Programa d'escoles a temps complert d'Alemanya: www.ganztagsschulen.org.

S'ha de tindre en compte que...

- Els horaris han d'estar definits pensant en els alumnes. La jornada compactada és la millor opció per als alumnes? No podem contestar afirmativament aquesta pregunta.
- La comunitat educativa ha de pensar en els alumnes a l'hora d'establir com ha de ser l'alternança entre sessions de classe i descans per aconseguir que el seu rendiment escolar siga de més profit.
- Les decisions d'ara ens afectaran el dia de demà, quan el nostre posicionament a nivell personal o laboral pot haver canviat.
- Les nostres decisions afectaran d'altres que encara no estan presents.
- No és un debat que estem impulsant i demanant les famílies. Tot i així, les famílies i els mestres hem de treballar en una mateixa direcció. aquest debat no s'ha de plantejar com un conflicte d'interessos entre docents i famílies, i la decisió per canviar l'horari ha de tindre el suport d'una àmplia majoria de la comunitat educativa.
- Només és un debat a l'escola pública? Per què no es planteja el canvi de jornada a l'escola concertada?
- Els risc de tancar el menjador escolar es gran. El menjador és un servei complementari que deixa de tindre sentit amb la jornada continuada, les ajudes al menjador desapareixerien i les activitats

extraescolars s'acaben. Les activitats extraescolars en la actualitat es fan després del horari lectiu donen continuïtat al mateix. En la jornada continuada es farien per la vesprada després del menjador, el alumnat que no es comensal ha de tornar al centre si vol fer activitats i això no facilita la participació.

Claus per al debat sobre la jornada escolar

Respecte a la necessitat de canviar de jornada escolar:

- És un debat prou important com per resoldre'l amb presses i de manera precipitada. Cal fer un debat profund i amb mesos per endavant.
- Quin és el motiu real del canvi? Reivindicacions laborals? Una millora per als fills i filles?
- Quins problemes volem resoldre amb el canvi?
- Què volem obtindre?
- A qui li interessa canviar i què n'espera?
- Cal canviar la jornada escolar per resoldre els problemes?
- I, si cal canviar, la solució és compactar o hi ha altres horaris possibles?

Respecte a la nova jornada escolar:

- Amb quines mesures concretes es preveu resoldre els problemes?

- Com serà la jornada lectiva: hora d'inici i final, durada de les classes, número i durada dels descansos.
- Quines activitats i serveis hi haurà fora de l'horari lectiu: acollida, menjador, transport escolar, activitats extraescolars, sortides escolars, coordinació professorat, atenció a pares i mares.
- Qui gestionarà aquestes activitats i serveis?
- Quin cost tindran?
- Qui ho pagarà o hi posarà recursos: famílies, centre, municipi, Generalitat?
- Com garantir que tothom hi tindrà accés: les activitats i serveis estaran subvencionats? I si no ho estan, quines mesures es prendran per garantir accessibilitat per a tothom que ho necessita?
- En el cas que canvien les condicions inicials d'aquestes activitats (finançament, nombre d'usuaris....) es replantejarà tornar a canviar l'horari?
- Qui supervisarà les activitats no lectives: el professorat, els monitors?
- Com s'organitzaran aquestes activitats i serveis: hi col·laborarà alguna empresa o entitat, en quins horaris/torns, etc.
- Com compaginar l'horari d'obertura del centre amb el temps d'estada de l'alumnat i l'horari laboral del professorat?

Respecte a l'impacte del canvi de jornada:

- Com afectarà el canvi als alumnes, al professorat, al centre, a les famílies, al municipi?
- Com afectarà a la participació de les famílies i a l'activitat de l'AMPA?
- Com avaluem i fem seguiment de l'impacte de la nova jornada escolar? Cal definir indicadors objectius per a tots el beneficis que suposadament aportarà el canvi de jornada
- Qui fa l'avaluació? Qui hi participa? S'ha de poder garantir la participació de tots els agents implicats
- Quins resultats s'han d'obtindre per considerar positiu el canvi i mantindre vigent la nova jornada?
- Si no s'obtenen els resultats esperats, què farem?
- I si volem canviar-la de nou, com fer-ho?

La jornada contínua avança en l'escola pública mentre la concertada ofereix horari partit

Algunes comunitats autònomes, Extremadura i Canàries per exemple, han generalitzat la jornada continuada en primària des de fa algun temps, unes altres, Andalusia, Asturiass, Balears, Castilla-La Mancha, Galícia, Murcia i La Rioja, l'apliquen en cert nombre dels seus centres. Catalunya té una visió singular de la qüestió, doncs encara hi ha jornada partida en alguns centres per a l'ESO, mentre que en la resta de l'Estat és continuada o solament matinal en aquesta etapa

L'escola concertada majoritàriament segueix optant per la jornada partida en els seus centres. En l'actualitat la jornada partida és majoritària en els centres concertats de tretze comunitats: Madrid (amb l'excepció d'Alcalá d'Henares), Castilla i León, València, Galicia, Asturias, Cantabria, Euskadi, Navarra, La Rioja, Aragón, Catalunya, Illes Balears i Murcia (on dos terços dels centres tenen jornada partida). Només a Andalusia, Extremadura, Canarias, i Castilla-La Mancha és majoritària la jornada contínua entre els centres concertats, igual que succeeix amb els públics.

El consens com a garantia d'un bon funcionament

Tots sabem que és important el consens de tota la comunitat dins del centre educatiu. El consens és la garantia del bon aprenentatge, facilita la col·laboració de tots, repercuteix en la construcció del projecte comú i té una repercussió benèfica en l'entorn del centre educatiu. Quan aquest es trenca i l'enfrontament s'instal·la al centre educatiu tots ixen perdent, especialment els alumnes. Per treballar el consens es necessita temps. La precipitació no és un bon aliat.

El debat sobre la jornada escolar no pot ser una confrontació entre professors i pares i mares, com tantes vegades es diu (o com massa sovint es promou). Primer, perquè ni tots els professors estan a favor de la jornada contínua ni tots els pares i mares volen mantindre la jornada partida. I segon, perquè és fal·laç pensar que la jornada escolar implica només els interessos de mestres i famílies. Confrontar-los afavoreix el trencament de la convivència al centre. En aquest sentit, és imprescindible recollir l'opinió de totes les parts implicades en el canvi (direcció del centre, professorat, alumnes, famílies, ajuntament).

Malgrat que en alguns centres el canvi de jornada s'ha produït de manera col·laborativa entre tots els membres de la comunitat educativa, en la majoria de casos l'aprovació del canvi de jornada escolar ha estat conflictiva.

La fortalesa o debilitat de les AMPA, així com el grau d'informació de què disposen, les ubica en posició diferent en el procés negociador dins els consells escolars. Independentment que les famílies d'un centre escolar poden estar més o menys interessades en la compactació de la jornada lectiva, s'ha de tindre en compte que en la majoria de casos es prenen decisions sense haver valorat i aprofundit suficientment en les implicacions que se'n deriven de cada tipus de jornada.

Les famílies afronten la qüestió de la jornada escolar des de múltiples posicions. Els pares i mares expressen opinions diverses que tenen l'origen en posicions culturals, econòmiques, socials i territorials també desiguals. Hi ha famílies que es manifesten obertament en contra de la jornada contínua, n'hi ha que expressen recels sobre els avantatges pedagògics de la compactació de la jornada, mentre que d'altres contraposen les necessitats de conciliació familiar; unes se'n desvinculen del debat i d'altres hi participen activament, promovent i implicant-se en l'elaboració de projectes que s'adeqüen a les seues necessitats.

La modificació de la jornada escolar té grans implicacions educatives i socials, afecta la vida en el centre escolar, la vida familiar, la vida en el poble o la ciutat.

Cal tindre present...

- Els centres que han canviat de jornada amb el consens i la implicació de la comunitat educativa han obtingut resultats millors que la resta.

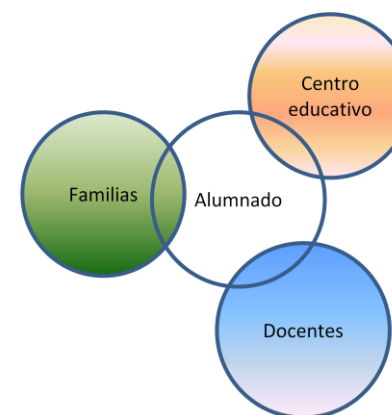
- El canvi ha de requerir l'existència de serveis complementaris per a les famílies.
- Ens guia el bé comú: el millor per als nostres fills/es i alumnes.
- Es garanteix un espai per al debat profund i real: s'exposen tots els arguments, es convida a la reflexió i arrebeguem les diferents visions.
- Que arribi a tots
- Amb temps, lluny de les precipitacions. no val encetar un debat al maig per resoldre'l al juny.
- Garanteix els valors que defensa l'escola pública: equitat social, qualitat, èxit educatiu i igualtat d'oportunitats.
- Es construeix des de les necessitats (l'èxit de l'alumnat, conciliació jornada familiar, realització/benestar del professorat, cohesió social, garantia igualtat d'oportunitats...) i no des de les posicions (reivindicacions laborals, "a mi em va millor" ...).

L'organització del centre escolar

- L'organització de la jornada escolar hauria de diferenciar l'horari de l'alumnat (lectiu i no lectiu), l'horari d'obertura del centre i l'horari del professorat.
- Entre els requisits demanats als centres per tal d'aprovar la sol·licitud de compactació hi ha d'haver el manteniment dels serveis complementaris de menjador i la programació d'activitats

fora de l'horari lectiu, en col·laboració entre el centre, l'AMPA, l'Ajuntament i l'entorn socioeducatiu dels municipis. Aquest requisit s'ha de garantir especialment en els centres situats en entorns socials desfavorits o en un territori amb una oferta socioeducativa feble.

- En cas de compactar la jornada lectiva, detectar quines famílies poden haver eixit perjudicades per la implantació de la jornada contínua i no disposen de recursos per compensar la reducció del temps d'estada dels fills i filles als centres escolars. Preveure un sistema d'ajudes perquè puguin accedir al servei de menjador i a les activitats extraescolars públiques, que sempre hauran d'estar garantides.

El alumnado como centro de todo debate

Què fer si es planteja un canvi de jornada al centre

No hi ha normativa publicada la respecte. Conselleria d'Educació va enviar als centres una Guia per a sol·licitar el canvi de modalitat de jornada que es resumeix:

- La jornada continuada és un projecte experimental dins del pla d'actuació del Contracte Programa
- Que el Consell Escolar del centre approve la participació en el dit projecte per a un curs. Entenem que com afecta a la modificació de la jornada s'ha d'aprovar per 2/3 del Consell Escolar perquè implica una modificació de la PGA
- El projecte de jornada continuada a incloure:
 - Justificació
 - Horari lectiu (d'obligada permanència)
 - Planificació de serveis de menjador i transport
 - Planificació i horari de activitats (gratuïtes) i finançament
 - Organització dels horaris d'eixida dels alumnes
 - Personal del centre que participa
 - Supervisió i avaluació del projecte
- La jornada escolar serà de 9h a 17h (excepcionalment 8:30) i en setembre i juny de 9h a 13h
- Transporte escolar a l'inici i al finalitzar la jornada escolar
- La jornada lectiva se situarà a l'inici de la jornada escolar i comprendrà 5 períodes lectius i inclourà com a mínim un descans de 30 minuts.
- Els períodes mínims, tant per al servei de menjador com per a les activitats previstes seran d'1 hora i 30 minuts com a mínim per a cada un d'ells.
- En cap cas les activitats programades comportaran despeses ni per a l'administració ni per a les famílies.
- El projecte s'ha aprovar per les famílies:
 - Informaran degudament les famílies del nou horari que es pretén aprovar, així com de les activitats previstes en el projecte.
 - El Consell Escolar, designarà una comissió del menys 6 components, formada per membres del claustre i dels representants legals de l'alumnat, amb una distribució paritària de representants d'ambdós col·lectius. Aquesta comissió convocarà, organitzarà i coordinarà la votació entre els representants legals de l'alumnat.
 - El Cens es confeccionarà amb els representants legals de l'alumnat una vegada finalitzada la matrícula, atés que necessàriament haurà d'incloure els alumnes admesos i matriculats per al curs següent

- Per a aprovar el projecte es requerirà la participació de més de la mitat del cens dels representants legals de l'alumnat i al seu torn que almenys el 85% dels vots siguin positius.

Recomanacions a la Junta Directa de l'AMPA

No heu d'entrar a col·laborar en un procés sobre canvi de jornada sense tindre una posició clara. S'ha d'establir un calendari a complir prou ampli (preferiblement 6 mesos) per donar temps a les famílies a informar-se profundament dels pros i contres dels diferents tipus de jornada i de les seues conseqüències i establir una data del referèndum vinculant. Eviteu la precipitació, no és un tema que es pugui resoldre en poques setmanes.

Molts dels pares i mares poden no tindre suficient informació per prendre una decisió d'aquesta magnitud i, per tant, és necessari que estinguen ben informats. Es poden organitzar xerrades informatives o podeu convocar una assemblea per debatre el tema amb tots els pares i mares. I recordeu que és imprescindible recollir l'opinió de totes les parts implicades en el canvi.

Algunes reflexions per al debat

Quina és la jornada més adequada per a l'alumnat d'infantil i primària?

Quin tipus de jornada s'ajusta més a les necessitats de les famílies en aquesta etapa?

Quin tipus de jornada prefereix el professorat?

Qui hauria de decidir sobre la jornada escolar?

La informació i la reflexió són les millors eines per a adoptar una decisió